

EĞİTİM ETKİNLİĞİNİ DEĞERLENDİRMEDE ÖĞRENCİ GERİ BİLDİRİMİNİN KULLANIMI

Student Ratings in Evaluation of Teaching Effectiveness and Educational Program

Ö. Sürel Karabilgin¹, Hatice Şahin²

ÖZET

Öğrenci geri bildirimleri 1900'lü yılların başından beri eğitim etkinliğini değerlendirmede en sık kullanılan yöntemlerden biridir. Bu yazının amacı anket yöntemi ile alınan öğrenci geri bildirimlerinin kullanım alanları ve yapılandırılması ile ilgili bilgi vermektir.

Sık kullanılmasına rağmen formların geliştirilmesinden kaynaklanan, sonuçların güvenilirliği ile ilgili sorunlar da yaşanmaktadır. Formların geliştirilmesinde öğrenciye, eğitime ve eğitime ilişkin başlıklar yer almalıdır. Objektif veri elde etmede ve kullanımının sürekliliğini sağlamada formların geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmalıdır.

Öğrenci geri bildirimlerinin uygulama amacı öğrencilere açıklanmalı ve uygulanma sıklığı amaca uygun olarak düzenlenmelidir. Öğrenci geri bildirimlerinin sınav dışı zamanlarda uygulanması önerilmektedir. Elde edilen sonuçlar eğitim programı ve eğiticinin eğitim etkinliklerinin iyileştirilme ve geliştirilme çalışmalarında kullanılmalıdır.

Anahtar kelimeler: öğrenci, eğitici, geri bildirim, program değerlendirme

ABSTRACT

Student ratings are one of the most frequent methods used to evaluate teaching effectiveness from beginning of 1900s. The aim of this paper is give to information about student rating form usage and to design in evaluation teaching effectiveness and program evaluation activities.

Although frequently used, there are many problems related to reliability of the results derivated from student rating forms. Such forms should include titles about students, instructors and course. Reliability and validity studies should be performed to provide objective data and ensure of usage continuity. Students should be informed about the purpose of the questionnaire and the frequency of student ratings should be determined according to the purpose. Timing of student rating is suggested except for final examination. Efforts given on curriculum design and instructor teaching effectiveness should benefit from results of student ratings.

Keywords: student rating, instructor, programme evaluation

¹Uzm. Dr., Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıp Eğitimi Anabilim Dalı.

²Yard. Doç. Dr., Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıp Eğitimi Anabilim Dalı. hatice.sahin@ege.edu.tr

I. GİRİŞ

Öğrenci beğenisi, memnuniyeti veya geri bildirim olarak adlandırılan uygulama, yüksek öğretimde eğitimi değerlendirmede en sık kullanılan yöntemdir^{1,2,3,4}. Kullanım sıklığına rağmen öğrenci geri bildirim formlarının geliştirilmesinde bilimsel olmayan yöntemlerin kullanılması ile ilgili tartışmalar devam etmektedir⁵.

Öğrenci geri bildirimleri ile ilgili ilk çalışma 1927'de Purdue Üniversitesi'nde yapılmıştır. Aradan uzun süre geçmesine rağmen halen eğiticiler ve araştırmacılar bu konu ile ilgili çalışmalar yürütmekte, öğrenciler ise hala yılda milyonlarca form doldurmaya devam etmektedir. Seldin'in yaptığı çalışmalarda ABD okullarında yıllar geçtikçe öğrenci geri bildirim formlarının kullanım oranının arttığı (1973'de %29, 1983'de %68, 1993'de %86) saptanmıştır⁶.

Bu yazının amacı literatürde farklı terminoloji ile ifade edilen öğrenci geri bildirimlerinin eğitim içinde kullanımı ile ilgili bilgi vermek ve form geliştirmede önemli noktaları vurgulamaktır.

Yazının bundan sonraki bölümlerinde öğrenci geri bildirimlerinin kullanım nedenleri, eğitim programı değerlendirmedeki yeri, formların geliştirilmesi, form başlıkları, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları, uygulanması ve sonuçların inandırıcılığı konularında bilgi verilecektir.

1. Öğrenci geri bildirim kullanım nedenleri

Eğitimin hangi noktalarda değişikliklere ihtiyacı olduğunu göstermede öğrencilerden, eğiticilerden ve diğer kişilerden (hastalar ve yöneticiler gibi) alınan geri bildirimlerinden veri kaynakları olarak yararlanılmaktadır. Öğrenci geri bildirimleri, eğiticilerin eğitici özelliklerinin iyileştirilmesinde, geliştirilmesinde ve yöneticiler tarafından personel ve programla ilgili karar vermede kullanılmaktadır⁷.

Öğrenci geri bildirimleri temel olarak aşağıdaki konuları değerlendirmektedir⁸:

- Öğrencilerin neyi öğrendikleri ve öğrendikleri şeyi nasıl değiştirdikleri ile ilgili algılarını
- Öğrenme aktivitelerinin nasıl değişeceği ile ilgili öğrencilerin düşüncelerini
- Eğiticilerin davranışlarına öğrencilerin tepkilerini
- Eğiticilerin sevdiği ve sevmediği şeylerle ilgili öğrenci algılarını
- Eğiticiye verilen değeri

Fresko'nun yazısında eğitimi geliştirmek için belirli koşulların karşılanması durumunda eğiticilerin öğretme etkinliklerini geliştirme çabası gösterdikleri Centra tarafından tanımlandığı belirtilmektedir. Bu koşullar aşağıda özetle sunulmuştur¹:

- Eğitici, öğretme durumları ile ilgili yeni bilgiler edinir
Yeni bilgiler, yeni yaklaşım ve çözümlerin aranmasına yönelme gibi değişiklikler üzerinde uyarıcı etkiye neden olur.
- Eğitici, bilgiye değer verir
Eğitici bilgilerin güvenilir kaynaklardan geldiğini düşünmezse gelen bilgileri dikkate almaz ve eğitimi değiştirmek için çaba sarf etmez.
- Eğitici, eğitimi nasıl iyileştireceğini bilir
Eğitimi iyileştirmede sorunların tanımlanması yetmez. Aynı zamanda nasıl değişiklikler yapacağı konusunda da bilgiye ihtiyaç vardır. Bu bilgilerin sağlanmaması durumunda eğitici olumlu ve önemli değişimler yapmada güçlüklerle karşılaşır.
- Eğitici, eğitimlerini iyileştirmeye motivedir
Eğiticinin güvenilir kaynaklardan bilgi almasının yanında aldığı bilgilerle değişiklik yapmasında iç veya dış motivasyon da önemlidir. Aksi halde eğiticinin değişiklikler yapmada büyük çaba harcama olasılığı düşüktür.

2. Öğrenci geri bildirimlerinin eğitim programı değerlendirmedeki yeri

Öğrenci geri bildirimleri program değerlendirmede biçimlendirici (formative) ya da karar verdirici (summative) amaçla kullanılmaktadır¹. Öğrenci geri bildirimleri, biçimlendirici (formative) değerlendirme amaçlı kullanıldığında öğretimin iyileştirilmesinde ve geliştirilmesinde başlangıç noktası olabilir. Gelişim stratejilerinin saptanmasında diğer kaynaklardan gelen verilerden de yararlanılmaktadır^{7,9}.

Öğrenci geri bildirimlerinin, biçimlendirici (formative) değerlendirmede eğitim sürecinin bir parçası olarak kullanılması önerilmektedir. Böylelikle eğitimlerinin kalitesini geliştirmeye yönelik sürekli çaba gösterildiğine dair öğrencilere açık mesajlar da verilmektedir.

Jacobs yazısında Centra'nın NVHM modeli ile, öğrenci geri bildirimlerinin kullanılarak öğretimin nasıl iyileştirileceğine dair eğiticiye bilgi verdiğini belirtmektedir. NVHM modelinde eğitici yeni bilgilerin geleceğini bilmeli (New), gelen yeni bilgilere değer vermeli (Value), nasıl değişiklikler yapabileceğini anlamalı (How) ve gelişime motive olmalıdır (Motivated)⁷.

Jacobs ve Cashin ilgili yazılarında öğrenci geri bildirimlerinin öğretim üyesi geri bildirimleri kadar değerli olduğunu bildirmektedir. Öğrenci geri bildirimlerinin yararlarını, eğiticiye öğretme nitelikleri konusunda geri bildirim vermesi, öğrencinin eğitimi seçmesi ve yöneticilere bireysel karar vermede yardımcı olması şeklinde ifade etmiştir^{7,10,11}.

Öğrenci geri bildirimlerine verilen yanıtların etkin kullanılmasında, formda yer alan soru tipleri bazı avantaj ve dezavantaj içermektedir. Eğiticiye eğiticinin öğretme etkinlikleri ile ilgili konulara doğrudan işaret etmesi ve sonuçların daha kolay kullanılabilir olması kapalı uçlu soruların kullanılmasının avantajlarıdır. Geri bildirimlerde işaret edilen konuların nedenleri hakkında bilgi vermemesi ise dezavantajıdır^{7,10,11}.

Açık uçlu soruların avantajı ise, eğiticilerin çalışma kaliteleri ile ilgili yararlı öneriler elde edilmesini sağlamasıdır. Dar kapsamlı açık uçlu sorular, eğiticilerin gelişiminde en yararlı bilgiyi sağlar. Öğrenciler el yazılarının tanınacağını düşündükleri için açık uçlu soruları yanıtlamakta isteksiz davranırlar. Bu da açık uçlu soruların dezavantajıdır^{7,10,11}.

Bu avantaj ve dezavantajlar öğrenci açısından değerlendirildiğinde öğrenci geri bildirim formlarının açık veya kapalı uçlu olması işaretleme bakımından fark yaratmamaktadır. Ancak sınav dönemlerinde öğrencilerin kapalı uçlu sorulardan oluşan öğrenci geri bildirimlerine verdikleri puanların, diğer dönemlerde verilen puanlardan daha düşük olduğu saptanmıştır^{7,10,11}.

Öğrenci geri bildirimlerinin kullanımı ile ilgili karşılaşılan güçlüklerden biri de geri bildirimlerden alınan sonuçların her zaman uygulamaya aktarılamayacağına ilişkin görüştür. Bunların nedenleri üç başlık altında toplanabilir¹:

- Eğiticilerin bir kısmı geri bildirimlere ilişkin raporları yeterince anlayamayabilir. İstatistikle ilgili bilgi sahibi olamamaları nedeniyle sonuçları iyi yorumlayamazlar. Bu nedenle geribildirimlere ilişkin raporları eğitime ilişkin iyileştirme çalışmalarında kullanamayabilirler.
- Eğiticiler daha az olumlu değerlendirme sonuçları ile karşılaştıklarında yadsıma, bastırma ve rasyonalizasyon gibi direnç mekanizmaları geliştirebilirler. Eğitimde kullanılan değerlendirme araçlarının kalitesi veya öğrencilerin eğitimi değerlendirmesine yönelik yorumları, eğiticilerin kendilerine yönelik eleştirileri kabul etmelerinden daha kolaydır.
- Değişim zordur. Yeni bir şey yapmak, daha önceden bilineni yapmaktan daha zordur.

Öğrenci geri bildirimlerinde öğrencinin değerlendirmeci olmasından ve geri bildirim sonuçlarının kullanımından kaynaklanan sınırlılıklar vardır. Literatürde öğrenciler tarafından değerlendirilemeyen dört konu olduğu belirtilmektedir. Bunlar; eğiticinin amaçlarının uygunluğu, verilen okuma materyalleri, güncellenecek konular ve dereceleme standartlarının ne kadar ciddi veya esnek olduğu hakkındaki yorumlardır¹².

3. Geliştirilmesi

Literatürde gerekli psikometrik standartlara uygun geliştirilmeyen formlar “home made” öğrenci geri bildirim formları olarak adlandırılmaktadır. Öğrenci geri bildirim formları genellikle geçerliliği ve güvenilir işaretleme için gereken dikkatli psikometrik ve istatistiksel süreçleri izlemez. Ne yazık ki eğitim kurumlarının çoğu geçerliliği ve güvenilirliği çalışılmamış formları kullanmaktadır. Bu tür psikometrik çalışmalar yapılmaksızın kullanılan geri bildirim formlarının, öğrencilerin son değerlendirmelerini nasıl etkilediği konusunda kesin bir şey söylemek imkansızdır. Aksi halde öğrenci geri bildirimlerinden alınan sonuçların objektifliği sorgulanır¹³.

Psikometrik süreçler izlenerek geliştirilen öğrenci geri bildirim formlarının kullanılması formun geçerli ve güvenilir olduğunun göstergesidir. Uygun standartlara göre yapılandırılmamış formlar güvenilir değildir ve popularite, sınıf ortamı ve eğitici cinsiyeti gibi değişik faktörlerden etkilenir¹³.

Öğrenci geri bildirim formlarının geliştirilme aşamaları şunlardır¹⁴:

- Geliştirilecek formun amacının saptanması

Öncelikli amacı eğiticilerin öğretim etkinliklerini geliştirmeleri için biçimlendirici (formative) amaçlı bilgi sağlamaktır. Diğer bir amacı da karar verdirici (summative) değerlendirme yapmaya yönelik bilgi sağlamak yani eğitici, öğrenci ve yöneticilere ders seçimlerinde, eğiticilerin sözleşmelerinin yenilenmesinde ve yükseltmelerinde kullanılmasıdır.

- Değerlendirme ölçütlerinin belirlenmesi

Değerlendirme ölçütleri belirlenirken öğrenci yorumlarını almak için aşağıdaki sorular veya ifadeler kullanılmalıdır.

- Öğretim tasarımı (organizasyon, yapı, hedefler, aşamalar, konu ile ilgisi, içerik ve yararı)
- Öğretim teknikleri (sunum teknikleri, öğrenci ile etkileşimler, zorluk derecesi)
- Eğiticinin sunum becerileri (kişisel özellikler, becerileri, derse hazırlık, ilgi ve adanmışlık)
- Öğrenmeye etkisi (öğrenci memnuniyeti, öğrencinin yeterlilik algısı, alanda sürekli çalışma talebi)

- Başlık tiplerinin tanımlanması

Öğrenci yanıtlarının doğruluğu ve eğitime yönelik değerlendirmenin anlamlı olması, başlıkların ve yanıt formatının uygun olmasına bağlıdır. Öğrenci geri bildirim formunun başlıklarının oluşturulmasında öncelikle kullanım amacının belirlenmesi gerekir. Eğer amaç eğiticinin davranış özelliklerinden kaynaklanan dikkate değer sonuçlar elde etmekse, o zaman yüksek çıkarımların elde edildiği eğitici ve/veya eğitim hakkında karar verdirici (summative) başlıkların yer aldığı ölçümler uygundur. Amaç eğer öğrenciye kısmen objektif kategorilere göre öğretme davranışlarını sınıflamak için gerekli ölçümler üretmekse, daha düşük çıkarımların elde edileceği başlıklardan oluşan ölçümler uygundur. Bununla ilgili bilgiler, jestler, mimikler, sesteki değişimler, soru sorma, övgü ve cesaretlendirme gibi ölçek üzerinde eğiticinin değerlendirildiği başlıklardan elde edilir. Bu ölçümler eğitici ve eğitim hakkında biçimlendirici (formative) değerlendirmelerde uygundur. Çünkü bunları eğitim programının iyileştirilmesinde kullanılabilecek spesifik davranışlara dönüştürmek kolaydır.

Kapalı uçlu sorular biçimlendirici (formative) değerlendirmede daha çok bilgi verir. Yanıt anahtarında belirtilen her bir puanının karşılığı sözcük veya kısaltmalar ile belirtilmelidir. Örneğin 5'li Likert Skalası kullanılan bir yanıt anahtarında sadece 1 ve 5'in anlamının verilmesi yeterli değildir. Skaladaki bütün rakamların anlamı formun başında belirtilmelidir (15). Açık uçlu soru tipleri genelle ilgili değil özel konularla ilgili bilgi verir ve eğiticilerin de yanıtları okurken keyif aldığı sorulardır.

d. Başlıkları hazırlamak ve seçmek

Öğrenci geri bildirim formlarındaki başlıklar oluşturulurken temel olarak yukarıda belirtilen 3 aşama izlenmelidir. Bir psikometri uzmanı tarafından da bağımsız olarak başlıklar gözden geçirilmeli ve içerik analizi yapılmalıdır¹⁴.

e. Başlıkların düzenlenmesi

Formun oluşturulmasındaki son aşamadır. Bu aşamada başlıkların nasıl gruplanacağına, kolay okuma ve yanıt verme için nasıl düzenleneceğine, yanıtların nasıl ve nereye kaydedileceğine karar verilir. Başlıklar organize edilirken soru setinin içinde birkaç tane olumsuz başlık yer alıyorsa, olumlu yanıt seti hatalarından kaçınmak için bu başlıklardan bir veya ikisi formun başlarında yer almalıdır. Öğrenciler öncelikle olumlu düşünme ve yanıt verme eğilimindedirler. Bu nedenle oluşturulan formlarda davranışla ilgili olumsuz bir ifade belirtilecekse, az sayıda olumsuz başlığın bulunması önerilmektedir¹⁵.

4. Öğrenci geri bildirim formu başlıkları

Wankat ve Oreovicz'e göre öğrenci geribildirim formu başlıkları değişik içeriklerde sunulmaktadır. 1979 yılında Aubrecht tarafından beceri, öğrenci ile etkileşim, eğitimin organizasyonu ve eğitimin zorluğu adı altında dört başlık bildirilmiştir. Benzer şekilde Marsh, 1984 yılında yedi başlıktan oluşan bir liste tanımlamıştır. Bu listede öğrenme ve öğrenmenin değeri, eğitime ilgi duyma, organizasyon, eğitici-öğrenci etkileşimi, eğiticinin öğrenciye eğitsel yardım sağlaması, ayrılan zaman ile sınavlar ve değerlendirmeye yer verilmiştir. 1991 yılında Higgins ve arkadaşları on başlık tanımlamışlardır. Bu başlıklar organizasyon ve hazırlık, eğitimin örneklerle basit ve anlaşılır olması, iyi iletişim, gerçek yaşam uygulamaları ve benzerlikler, konuya ilişkin güvenilir bilgi, ders boyunca ve dersten sonra sorulara açık olma, başlangıçta amaçların açık şekilde ifade edilmesi, konuya ilgi gösterme, çok sayıda örnek kullanma ve konuların mantıksal diziliminden oluşmuştur³.

Literatürde öğrenci geri bildirim formlarında eğitim organizasyonu ve planlaması, iletişim becerileri, eğitici-öğrenci etkileşimi, eğitimin iş yükü, sınavlar ve değerlendirme ile öğrencinin kendi öğrenmesini değerlendirmesi şeklinde altı başlık tanımlanmaktadır¹².

Öğrenci geri bildirim formunu oluştururken kullanılacak başlıklar geri bildirim sonuçlarının etkin biçimde alınmasında önemli rol oynamaktadır. Bazı başlıklar geri bildirimle ilgili kritik noktaları ortaya koyma potansiyeline sahip iken bazı başlıklar ise geri bildirim ile ilgili etkili sonuçlar sunamamaktadır. Yapılan araştırmalar geri bildirim formu oluşturulurken içerikte yer alması gereken 3 temel başlık olduğunu göstermektedir. Bu başlıklarla ilgili ve geri bildirim formunun sonuçlarını etkileyecek değişkenler aşağıda sunulmuştur^{3,7,10,11,16,17}:

a. Eğitici ile ilgili değişkenler

- Cinsiyet: Yapılan araştırmalar eğitici cinsiyetinin öğrenci geri bildirimlerinde etkili olmadığını göstermektedir.
- Yaş: Yaşlı eğiticiler geri bildirim formlarında daha az puan almaktadır.
- Deneyim süresi: Eğiticiликteki ilk 10 yılda eğiticilerin geri bildirimlerde daha yüksek puan aldıkları, daha sonraki yıllardan itibaren düşük puan aldıklarını gösteren çalışmalar vardır.
- Akademik ünvan: Akademik ünvanı yüksek olan eğiticiler öğrenci geri bildirimlerinde daha yüksek puan almaktadır.
- Kişilik: Öğrenciler bilgili, sıcak, dışadönük ve etkileyici kişiliğe sahip eğiticilerden daha çok öğrenmeye motive olmaktadır. Bunun sonucu olarak da bu tür eğiticilere daha yüksek puan vermektedirler.
- Araştırma verimliliği: Eğiticilerin araştırma alanındaki verimliliği öğrenci geri bildirimlerini az da olsa etkilemektedir.
- Etkili sunum tekniklerini kullanma: Etkili sunum teknikleri kullanan eğiticilerin öğrenci geri bildirimlerinde daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

b. Öğrenci ile ilgili değişkenler: 1993 yılına kadar öğrenci geri bildirimlerinde cinsiyetin önemli olmadığı bildirilirken bu tarihten sonra yapılan çalışmalarda öğrencilerin kendi cinsiyetlerinden eğitimcilere daha yüksek puan verdikleri gösterilmiştir. Ancak bütüne bakıldığında geri bildirim formunun puanlanmasında öğrenci cinsiyetinin etkili bir değişken olmadığı görülmektedir. Cinsiyet gibi etkili değişken olmayan faktörler arasında öğrencinin yaşı, sınıfı ve kişilik özellikleri yer almaktadır.

Öğrenci motivasyonunun yüksek olduğu ve dersten yüksek not beklendiği durumlarda öğrenci geri bildirimleri olumlu etkilenmekte ve öğrenciler daha yüksek puan vermektedirler.

c. Eğitim ile ilgili değişkenler

Eğitim ile ilgili değişkenlerden öğrenci geri bildirimlerinde daha yüksek puan verilen durumlar aşağıda belirtilmiştir;

- Sınıf büyüklüğü: Yapılan araştırmalar, öğrenci sayısının az olduğu sınıflarda, öğrencilerin geri bildirimlerinde daha yüksek puan verdiklerini göstermektedir. Ancak eğitimcilere büyük grup eğitimlerine yönelik sunum teknikleri, görsel işitsel araçların ve diğer büyük sınıf eğitim tekniklerinin kullanımına ilişkin beceri kazandırıldığı durumlarında 100 öğrenciden daha kalabalık sınıflarda da öğrenci geribildirimlerinde yüksek puan verildiği görülmektedir.
- Eğitimin seçmeli olması
- Yüksek düzeydeki eğitimler
- İlgi duyulan alanda eğitim alma
- Zor eğitimler ve daha fazla iş yükü içeren eğitimler

Eğitimin gün içinde uygulanma zamanı ise öğrenci değerlendirmesinde etkili değildir.

Öğrenci geri bildirim formlarının uygulanması sırasında yanlılığa neden olan veya etkinliğini değiştiren yönetsel değişkenler olabilir. Bu değişkenler:

a. Öğrenci geri bildirim formunun uygulama zamanı:

Final sınavları sırasında alınan geri bildirimlerde sınav dışı zamanlarda alınan geri bildirimlerden daha az puan verildiği görülmektedir.

b. Anonim uygulamalar:

Geri bildirim formlarında öğrencinin isim veya tanınmasını sağlayacak bilgilerin olması daha yüksek puan verilmesine neden olmaktadır. Bu durum bir yanlılık olarak değerlendirilebilir.

c. Formun işaretlenmesi sırasında eğitimcilerin öğrencinin yanında bulunması:

Eğiticilerin geri bildirim verme ortamında bulunması geri bildirim puanlarının yüksek olmasına neden olmaktadır. Öğrenci kimliğini açığa çıkaracak bilgilere formda yer verilmemesine rağmen eğiticinin ortamda bulunması veri toplamada önemlidir.

d. Geri bildirim sonuçlarının kullanım amacının belirtilmesi:

Geri bildirim sonuçlarının eğiticinin yararına kullanım amacı açıklandığında öğrenci geri bildirimlerine daha yüksek puan verilmektedir. Eğitim programını geliştirmeye yönelik değerlendirmelerde ise daha düşük puan verildiği görülmektedir.

5. Öğrenci Geri Bildirim Formlarında Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışmaları

Öğrenci geri bildirim formlarından elde edilecek verilerin gerçek durumu yansıtması açısından güvenilirlik ve geçerlilik çalışmalarının yapılması gereklidir. Güvenilirlik çalışmalarında hem değerlendirmeciler arası hem de değerlendirmeci içi güvenilirlik çalışmaları yapılmalı ve iç tutarlılıklar değerlendirilmelidir¹⁵. Farklı bir bakış açısıyla güvenirliliğin üç farklı aşamada değerlendirildiği görülmektedir. Bunlar;

- a. Değerlendirmecilere göre tutarlılık, bütün öğrencilerin bir eğitici hakkındaki görüş birliğini ifade eder.
- b. Zamana içinde tutarlılık, bir eğiticinin her dönemde ya da her sömestrede benzer değerlendirmeler alıp almamasını değerlendirir.
- c. Genellenebilirlik, yalnızca özel bir dönem veya eğitimle ilgili eğiticinin etkinliğini değil eğiticinin genel anlamda öğretme etkinliğinin nasıl değerlendirileceğini ifade eder¹².

Güvenilirlik sorunları çözümlendikten sonra izlenecek diğer bir aşama geçerlilik çalışmalarıdır.

Geçerlilik çalışmaları “söz konusu form gerçekte neyi ölçüyor?” sorusuna yanıt verir¹⁵.

Fresko yazısında, Rotem ve Glasman’ının eğitimi değerlendirmede kullanılan formların doğru biçimde geliştirilmesinin, eğitimde etkin iyileştirme sağladığını ifade etmiştir. Anket geliştirme ve sonuçların

analizi aşamasında eğitimcilerin yer alması ve doğru anketin kullanılması eğitimin geliştirilmesi için etkili bir yöntemdir¹.

6. Uygulanması

Öğrenci geribildirim formları, eğitim sürecinin ortasında veya eğitim sonunda uygulanabilmektedir. Eğitim ortasında alınacak öğrenci geri bildirimlerinde eğitimin ilk kez veya daha önceden yapılmış olması dikkate alınmaktadır. İlk kez uygulanan eğitimlerde eğitimin 3. ve 5. haftasında, daha önceden uygulanan eğitimlerde ise geri bildirim formunun eğitim sonunda uygulanması önerilmektedir. Eğitim sonundaki geri bildirim uygulamalarında, öğrencilere hangi amaçla geri bildirim uygulanacağı eğitimin son iki haftasında duyurulmalı ve uygulama için ortalama 10-15 dakikalık özel bir zaman ayrılmalıdır. Öğrencilerin sınav kaygıları nedeniyle geri bildirim uygulamalarının sınav sırasında yapılması önerilmemektedir. Geri bildirim başlıkları ile ilgili standartlar incelendiğinde sınav ile ilgili herhangi bir değişkenin formlarda yer almaması bu zamanlama ile ilgili bir ipucu vermektedir⁵.

7. Sonuçların inandırıcılığı

Lawall'ın yazısında eğitimcilerin değerlendirilmesinde kullanılan öğrenci geri bildirimlerinin etkin olabilmesi için Brinko tarafından aşağıdaki özelliklerin tanımlandığı belirtilmektedir¹⁸:

- Bilgi kaynağı güvenilir ve bilgi verici olmalıdır. Öğrenci, eğitici ile ilgili her gün karşılaştığı davranışlar ve tutumlar konusunda bilgi verebilir fakat gözleyemediği davranışlar konusunda bilgi veremez.
- Etkin geri bildirim, kişilikle ilgili bilgilerden çok davranışlara odaklanan, alana özel ve somut verileri içermelidir. Her bir öğrenme alanı ile ilgili bilgiler ayrı olarak yer almalıdır.
- Öğrenci geri bildirimleri amaca uygun sıklıkta olmalıdır. Günümüzde öğrenci geri bildirimlerinin her yıl ve her sınıfta uygulanmasının etkinliği tartışılmaktadır. Her yıl uygulanacak öğrenci geri bildirimleri program geliştirme veya eğitim araştırmalarının tasarlanmasında bir bileşen olarak yer almalıdır.

II. SONUÇ VE ÖNERİLER

Eğitim programı ve eğiticiyi değerlendirmede sıklıkla kullanılan öğrenci geri bildirimlerinin, planlanmasından sonuçların kullanımına kadar her aşamasında dikkate alınması önerilen başlıklar aşağıda sıralanmıştır⁵:

- Formun tasarlanması
  - Hazırlanan formda öğrenci, eğiticinin performansını nicel ve nitel verilerle değerlendirebilmelidir.
  - Geri bildirim başlıkları, eğitim programının veya eğiticinin eğitim etkinliğini yansıtmalıdır.
  - Formda yer alan her başlık açık ve anlaşılır olmalıdır.
  - Formda yer alan sayısal değerlendirmelerde, puanların sözcük karşılığını içeren bir anahtar verilmelidir.
  - En az bir başlık öğrencinin, eğitim hakkındaki genel düşüncesini içermelidir.
  - Sayısal ve açık uçlu başlıklardan her biri için en az bir başlık, eğiticinin eğitim etkinliği ile ilgili bütüncül bakışı ile ilgili bilgiyi içermelidir.
  - Sınıf, cinsiyet, yaş gibi öğrenci özellikleri ile ilgili soruların sayısı sınırlandırılmalı ve öğrenci kimlik bilgilerine ilişkin değişkenler yer almamalıdır.
  - Geri bildirim formu kısa olmalıdır.
- Formun uygulanması
  - Geri bildirim formunun uygulama tarihi daha önceden öğrencilere duyurulmalıdır.
  - Öğrenciler uygulamanın amacı konusunda bilgilendirilmelidir.
  - Geri bildirim uygulamaları, verilerin değerlendirmecilere güvenlik içinde ulaştırılmasını sağlayacak bir görevli eşliğinde yapılmalıdır.
  - Eğiticiler, öğrencilere sınav notlarını verene kadar geri bildirim formlarına bakmamalıdır
- Sonuçların analizi
  - Verilerin genellenebilirliği açısından, sınıftaki toplam öğrenci sayısına göre geri bildirim veren öğrenci sayısı hesaplanmalıdır.
  - Her bir eğitim için veriler ayrı ayrı değerlendirilmelidir.

- Öğrenciler tarafından doldurulan geri bildirim formu sayısı 10'un altında olduğunda değerlendirme yapılmamalı, değerlendirme için benzer eğitimlerden alınan geri bildirimlerin toplanması ve anlamlı bir sayıya ulaşması beklenmelidir.
  - İlk kez yapılacak olan analizlerde, analiz amacının ortaya konmasında tanımlayıcı verileri sunan boş tablolar oluşturulmalıdır.
- d. Sonuçların yorumlanması
- Sayısal verilerle ilgili uç değerler tanımlanmalı ve dikkatlice yorumlanmalıdır.
  - Sayısal başlıklar için anlamlılığı değerlendirmede kullanmak üzere kesme değerler belirlenmelidir.
  - En düşük ve en yüksek değerleri alan başlıklar not edilmelidir.
  - Açık uçlu yorumlardan özel sorunlar ortaya konmalıdır.
  - Sınıf büyüklüğü veya eğitimin seçmeli olması gibi bazı değişkenlerin geri bildirim puanları üzerindeki etkisi hesaplanmalıdır.
  - Geri bildirim sonuçları öğrencilere açıklanmalıdır.

Yukarıdaki başlıkların izlenmesi öğrenci geri bildirim formlarının uygulanmasını standardize edecek ve elde edilecek verilerin güvenilir olmasını sağlayacaktır.

Sonuç olarak öğrenci geri bildirimleri, eğitimi ve eğiticiyi değerlendirmede tek başına bir kaynak olarak kullanılamaz. Diğer değerlendirme yöntemlerini destekler nitelikte olmalıdır^{1,7,12,18}.

KAYNAKLAR:

1. Fresko B., Nasser F. 2001, *Interpreting Student Ratings: Consultation, Instructional Modification, and Attitudes Towards Course Evaluation*, *Studies in Educational Evaluation*; 27:291-305.
2. El-Hassan K. 1995, *Students' Ratings of Instruction: Generalizability of Findings*, *Studies in Educational Evaluation*; 21: 411-429
3. Wankat & Oreovicz, *Teaching Engineering*, Bölüm 16 (Evaluation of Teaching),
4. https://engineering.purdue.edu/ChE/News_and_Events/Publications/teaching_engineering/index.html, ziyaret tarihi: 10.05.2005
5. *Student Rating Forms*, <http://teaching.berkeley.edu/bgd/ratingforms.html>, ziyaret tarihi: 3.06.2005.
6. Shwalb B.J., Shwalb D.V. 1992, *Development of a Course Ratings Form by a Tests and Measurements Class*, *Teaching Psychology*, 19:4: 232-234
7. Kulik J. A. 2001, *Student Ratings: Validity, Utility, and Controversy*, *New Directions For Institutional Research*, No 109
8. Jacobs L.C., *Student Ratings Of College Teaching: What Research Has To Say* http://www.indiana.edu/~best/pdf_docs/student_ratings.pdf, ziyaret: 3.05.2005
9. Arreola R.A. 2000, *Developing a Comprehensive Faculty Evaluation System*, Second Edition, , Anker Publishing Company Bolton MA, p. 48
10. Lawall M.L. 1998, *Students Rating Teaching, How Student Feedback Can Inform Your Teaching*, Centre for Higher Education Research and Development, The University of Manitoba, syf. 16.
11. Cashin W.E. 1988, *Student Ratings of Teaching: A Summary of the Research*, İdea Paper No. 20, Center for Faculty Evaluation & Development
12. Cashin W.E. 1995, *Student Ratings of Teaching: the Research Revisited*, İdea Paper No. 32, Center for Faculty Evaluation & Development
13. *Student Rating of Instruction –Report and Recommendation*, <http://instsrv.sunysuffolk.edu/strate.htm>, ziyaret tarihi: 10.05.2005
14. Arreola R.A. 2000, *Developing a Comprehensive Faculty Evaluation System*, Second Edition, , Anker Publishing Company Bolton MA, p. 79
15. Arreola R.A. 2000, *Developing a Comprehensive Faculty Evaluation System*, Second Edition, , Anker Publishing Company Bolton MA, p. 95
16. Arreola R.A. 2000, *Developing a Comprehensive Faculty Evaluation System*, Second Edition, , Anker Publishing Company Bolton MA, p. 96
17. Dulz T., Lyons P., *Student Evaluations: Help Or Hindrance?* <http://www.abe.villanova.edu/proc2000/n038.pdf>, ziyaret tarihi: 10.05.2005
18. Kaplan M., Mets L. A., Cook C. E., *Questions Frequently Asked About Student Rating Forms: Summary of Research Findings*, <http://www.crit.umich.edu/crittext/crit.faqtext.html>, ziyaret tarihi: 10.05.2005
19. Lawall M.L. 1998, *Students Rating Teaching, How Student Feedback Can Inform Your Teaching*, Centre for Higher Education Research and Development, The University of Manitoba, p. 13